

פניני פרשת השבוע

נושא השבוע: כשרות הממון

פרשת נח

בס"ד | גיליון מס' 302

מה גרם לנפטר דגול להופיע בחלום הלילה לנכדתו?

ותמלא הארץ חמס! (ו, יא)

בקלות ראש בחובה לשמור על הממון שיהא זך ונקי מכל חשש גזל - זה הכריע את גורלם!

בכך, מגלה לנו התורה רז עצום, שאולי יש לו קשר לעובר על דורנו אנו, למבול הנגיפים השופים עלינו ומכלים בחמתם את כל השגרה הברוכה אליה היינו רגילים, סוגר אותנו בתיבות נח ביתיות קטנות, ומשנה פני תבל. הסוד הוא שיש משהו שיש לו כח הרסני נוראי, יש בעולם כור אטומי שלילי שמייצר אינסוף נזק וכליה, וקוראים לו: כסף שאינו שלנו.

כסף שאינו שלנו - הוא כסף מסוכן. יש בו זרם חשמלי משתק, שלא לומר מחסל. כסף שאינו טהור במאת האחוזים, שהגיע לידנו תוך תרגילים או התחכמויות, שלא שולם במועד לאיש מקצוע, שנחשך על ידי הנחה שאינה הגונה - הוא כסף מזיק, כסף שרעתו מרובה. לעולם לא נדע מה השפיע וכיצד, אך פרשת השבוע מגלה שלמרות שיש פיתוי להרוויח עוד כמה שקלים - אם הכמה שקלים' הללו אינם שלנו בתכלית היושר, עדיף וכדאי לוותר עליהם בחפץ לב!

למותר לציין, שאיננו עוסקים בשודדי דרכים מסוכנים או בגנבים באישון ליל. אלו גנבים של ממש, שקוראינו אינם חשודים בכך. התמרוז הבוהק העולה מפרשת השבוע הוא עבורנו, אלו שמשתדלים לנהוג ביושר מלא, אולם בכל זאת - עלולים להיכשל באי תשלום שכר במועד, בנזק שלא שולם, בכסף שהצלחנו להתחכם ולהניח עליו את היד, בהלוואה שנשכחה, בכוס זכוכית שנשברה ולא ברור של מי היא, במוצר שנפתח בצרכניה בטעות ולא שילמנו עליו...

אחים יקרים, עכשיו הזמן לנקות את העולם מנגיפים מסוכנים שכאלה, מפרוטות שאינן שלנו שהתגלגלו לכיסנו, והשפעתן ארסית והרסנית. הבה נלמד את הדרך מפרשת השבוע, ונפנים כי כסף שאינו שלנו הוא מסוכן עבורנו, ואדרבה - הכי כדאי לשמור את הארוך שלנו זך ונקי מכל נדנדו גזל, שהכסף שלנו יהיה טהור וזך מכל נדנדו בעיה או חשש, שהממון שלנו יהיה כשר בתכלית הכשרות.

וככל שנסלק כל חוב או נזק שעשינו בטעות, ככל שנקבל על עצמנו ונקפיד להישמר ולהיזהר בכשרות ממונו, ככל שכספנו יהפוך טהור וזך מכל חשש או נדנדו - כך נזכה שבואה עולם יבהיר את

פרשת השבוע הנוכחי, פרשת נח, מתארת מציאות והתפתחות עולמית חסרת תקדים. העולם כולו נשטף במבול אימנתי, הפך למערבולת סוחפת וטובענית ששינתה פני יקום. גשם, שבימים כתיקונם הוא ברכה, הפך לגזירה נוראית. הוא ניתך על הארץ בעוצמה כבירה, ובעקבותיו העולם כולו סגר את שעריו. לא נותרה אלא תיבת נח קטנה, שהיטלטלה בין הגלים השוצפים, ושרדה את המבול.

אם התיאור האמור לעיל מזכיר לכם משהו, אולי זה בגלל קווי הדמיון בין הסערה שפקדה את דור המבול לבין הסערה שפוקדת את דורנו אנו. גם היום אנו ניצבים, תמהים ונבוכים, מול עולם שסוגר את שעריו. שוב דברים שבימים כתיקונם מרגשים ומשרים ברכה, כמו התכנסויות והתקהלויות, הפכו לגזירה קשה ומאיימת. שוב כולם נמלטים אל ביתם פנימה מאימת הנגיפים שבחוץ, והעולם כולו סוער ומיטלטל בעוצמה.

משהו קורה פה, צריך להיות עיוור כדי לא להבחין בכך. וכמו בדור המבול, אולי כדאי שנבחן מה הסיבות שהביאו לגזירה הקשה אז, מה הביא על העולם מבול סוער ושופך כה נורא, ואז נוכל ללמוד כיצד להתמודד כיום, ואולי - מה כדאי לנו לתקן, אלה ערכים כדאי לנו לשפר.

כל מי שמתבונן בגזירת דור המבול, עלול לחשוב שגזירה כה קשה, של כילוי העולם כולו ובנייתו מחדש תוך מחיקת כל ההיסטוריה שלו, מן הסתם מגיעה בשל העבירות החמורות ביותר, הקשות ביותר. הצטברות של מאסה עצומה של חטאים ועבירות קשים, שהביאו גזירה כה קשה. האמנם?

הנה כי כן, לא צריך ללכת רחוק כדי לברר. רש"י בפירושו מגלה את הסיבה למבול, או יותר נכון - את מה שהכריע כי אכן אין מנוס, אלא להביא מבול על העולם, לשנותו מן הקצה אל הקצה. הוא מצטט מדברי חז"ל מילים מרטיטות ומחרידות כל לב: 'לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל'.

מתברר, שמה שהביא על העולם גזירת כליון נוראית - הוא אי הזהירות בממון הזולת. גזל! בני דור המבול חטאו בחטאים רבים, אך מה שהכריע לחיסול טוטאלי - הוא עוון הגזל. העובדה שאנשים לא נזהרו איש בממון רעהו, העובדה שלא הקפידו לשלם כהוגן, העובדה שנהגו

האבידה שנמצאה לאחר שנתיים!

כפיו של השוטר שניגש אל הרה"ג רבי שמעון פוקס שליט"א, ממרביצי התורה בעיר אור יהודה, בקשה לא שגרתית. זה עידן ועידנים ששני זוגות תפילין מונחים בתחנת המשטרה ללא דורש, והשוטר - שהדבר נגע ללבו, ביקש כי הרב יפתח גמ"ח להשאילת תפילין, בכדי שימשיך להיעשות שימוש של מצווה בתפילין.

ר' שמעון הביט על התפילין, וזיהה מיד כי מופיע עליהם שם משפחה. התפילין האלו שייכות למישהו, לא פותחים גמ"ח ברכושו של מישהו אחר... השוטר הסביר כי נעשו נסיונות שלא צלחו לאתר את בעל התפילין, אולם ר' שמעון הבחין כי בשם המשפחה מופיעות אותיות א' וע' רבות, כנראה בעל התפילין משתייך לאחת הקהילות החסידיות בארצות הברית. לפיכך בחר ר' שמעון לצלם את תיק התפילין, ושלח את התמונה לחבריו בחו"ל, על מנת שיפיצו את התמונה ואולי המאבד ימצא...

לא חלפו אלא כמה שעות, ובעל התפילין התקשר. הוא הודה בחוסר על מציאת התפילין, והוסיף: 'התפילין שמצאת - הן התפילין של שני בניי, הן אבדו במטוס בדרכנו לארץ, לפני כשנתיים. יחד עימן אבדו גם שני זוגות תפילין שלי, תפילין רש"י ותפילין ר"ת. שמא גם אלה נמצאו?'

ר' שמעון הבטיח לברר, ושב לתחנת המשטרה. השוטר התרגש לשמוע שהיה לו חלק בהשבת תפילין אבודות לבעליהן, וכשנשאל לקיומן של תפילין נוספות - השיב ואמר כי אכן כן, על אותו מודף מונחים עוד שני זוגות תפילין, אחד של רש"י ואחד של רבנו תם! - כלומר, האבידה נמצאה בשלימותה, ארבעת זוגות התפילין נמצאו!

ר' שמעון מיהר להתקשר לבעל התפילין, שהתרגש עד אין קץ. ואז הוסיף ר' שמעון ושאל: 'הלא מן הסתם, בחלוף שנתיים מאז האובדן, כבר רכשתם תפילין חדשות. אמור לי, מה תעשו עכשיו בארבעה זוגות תפילין מיותרים?'

ואז, נדהם ר' שמעון לשמוע את התשובה: 'העניין הוא, השיב בעל התפילין, 'שבאמת לא רכשנו תפילין חילופיות. אמרתי לבניי, שהואיל והתפילין נרכשו מכסף כשר בתכלית הכשרות - אי לי ספק שהן לא יאבדו מאיתנו לנצח, והן ישובו לידנו. והנה כי כן, ראית כמו עיניך - נגד כל הסיכויים, ממרחק טרנס-אטלנטי - התפילין שבו לבעליהן, כי הן נרכשו בכסף כשר!'

הסיפור, אותו סיפר הרה"ג ר' צבי אריאל שליט"א, הוא לא פחות ממפעים. ראשית, מתברר כי פעמים רבות, אבידה שגראית אבודה - עדיין בעליה מצפים ומייחלים למוצאה. אבל עוד יותר -

מסתבר, שזהירות בכשרות הממון היא ביטוח. ביטוח על הרכוש, ביטוח על הנכסים. הנה כי כן, תפילין שאבדו בארץ אחרת, שבו לבעליהן בתום שנתיים - רק כי הן נרכשו בכסף כשר ומהודר, ששמר עליהן בתחנת המשטרה והשיב אותן לבעליהן לאחר תקופה ארוכה. הבה נקפיד גם אנו בכשרות ממונו, ונזכה שבואה עולם ישמור עלינו ועל כספנו, שיהיה כשר ומהודר, מצוי לנו ברווח ונשאר ברשותנו כל הימים!

השמים הפרושים מעל ראשו מכל נגיף או וירוס, יוציא את כולנו מהתיבות הביתיות בהן אנו נעולים, ויפתח לנו את השער לחיי אושר ושמחה!

חמישה ספרים, חלום מסעיר אחד!

בשעת ערב מאוחרת, בלילה שבין כ"ז לכ"ח בניסן תש"פ, התקיימה הלווייה צנועה וקטנה בהר הזיתים בירושלים. המנוח, הרב קלר זצ"ל, עלה מארגנטינה לפני כשלוש שנים, והתיישב בירושלים - סמוך לבית בנו יבלחט"א הרב אליהו הי"ו. כאן בארץ לא היו לו מכרים רבים, אולם בארגנטינה הוא נודע כיהודי ירא שמים ונקי כפיים, שדקדק בקלה כבחמורה והתפרסם בדקדוקו המופלג בכשרות ממונו ועסקיו.

עד כדי כך הגיעו הדברים, שבתקופה בה החזיק חנות מכולת, וידע כי יש מוצרים שמתחריו מוכרים במחיר מופחת משלו, היה נוהג לומר ללקוחותיו שאת המוצר המבוקש ניתן לרכוש במחיר זול יותר בחנות אחרת, בהדגישו כי אמנם החנות שלו אינה יקרה, אולם יש מוצרים שאפשר לרכושם במחיר מוזל מאצלו... גם בתקופה בה ניהל עסק של שיווק ומכירת שקיות ניילון, לקוחותיו - גם הנכרים - לא טרחו לבדוק את החשבונות שהנפיק, ביוזעם שהסוחר קלר מתנהל ביושר מדוקדק...

ההקדמה הזו מתחייבת, כדי להבין מדוע זכה הרב קלר במה שלא זכו בו אחרים. כידוע, הזכות להגיע בחלום הלילה מעולם האמת - שמורה ליחיד סגולה ממש. והרב קלר זכה בזכות כבירה זו, ומעשה שהיה כך היה:

לילה אחד, בעת שנכדתו נמה את שנת הלילה בשלווה, לפתע היא רואה לנגד עיניה את סבה. הנכדה נחרדה וזעקה 'סבא!' - והוא השיב לה בחיון מואר באורו של עולם שכולו טוב... הנכדה חשה כי ליבה פועם בחוזקה, תוך כדי שנתה - והנה דמותו של סבא נגלית אליה, והיא הביטה בו בעיניים שואלות ומתפלאות.

'חמישה ספרים...' - אמר הסב לפתע, והיא שמעה אותו היטב בחלומה. 'חמישה ספרים מעכבים בעדי מלעלות. חמישה ספרים!'

'מה?!?!' - הנכדה לא הבינה. חמישה ספרים מעכבים? באלו חמישה ספרים מדובר? ובכלל, מה סבא מחפש כאן? הרי עליו להיות בעולם העליון כעת, כיצד זה הגיע שוב לעולם הזה?!

'חמישה ספרים שאינם שלי מעכבים אותי. תוכלי לטפל בזה?' - שאל הסב במילים קצרות וברורות, שהדהו בראש היטב.

'מבטיחה!' - אמרה הנכדה ההמומה. אכן כן. היא בתוככי חלום, אין לה מושג באלו ספרים מדובר, אך כשסבא מגיע מעולם האמת ומבקש בקשה - היא בוודאי תסכים למלא את בקשתו. כשמוע הסבא את תשובתה החל מקפץ בשמחה כלפי מעלה, עלה ונתעלה עד שנעלם מהאופק, ואז הנכדה התעוררה מהחלום בבהלה...

כשכל גופה מכוסה זיעה קרה, רועדת ונסערת, התקשרה הנכדה לאביה - הרב אליהו הי"ו. 'אבא!' - זעקה בסערת נפש, ותיארה באוזניו את כל דבר החלום. 'הבטחתי לסבא לטפל בחמישה ספרים שאינם שלו, שכנראה מצויים ברשותו ומעכבים אותו מלהגיע למקומו בגן עדן. אולם כיצד נדע באלו ספרים מדובר? והיכן הם נמצאים? ולמי הם שייכים?!

אביה - ר' אליהו, נכנס מיד לעובי הקורה. בדק ומצא שבבית אביו המנוח בירושלים לא נמצאו ספרים שאינם שלו. ואז נזכר:

כשהוריו עלו ארצה מארגנטינה, ארזו את כל חפציהם החשובים, והעבירו אותם לארץ. בבית שנותר מאחור, נותרו כמה חפצים שאין בהם צורך, וגם - ארגז אחד של ספרים, אשר היה אמור להיות מובל ארצה ונדחה בשל משקלו החורג. הוא מיהר להתקשר ללידי מארגנטינה, שנכנס לבית ההורים, מצא את הארגז, פתח אותו, וגילה:

אכן כן. מתוך הספרים שהיו בארגז, היו חמישה ספרים שאינם של המנוח, חתומים עליהם שמות שונים. חמישה ספרים שנותרו מאחור, נשכחו בארגז מאובק ומצהיב, והם לא שייכים לו. והם, חמשת הספרים הבודדים האלו, עיכבו את האב מלהגיע למנוחתו עדן. חמשת הספרים הללו, הובילו אותו לשוב לעולם הזה בחלומה של נכדתו, ולבקש ממנה לטפל בהם - כדי שיוכל להגיע אל המנוחה ואל הנחלה!

את הסיפור המפעים, ססופו - בהשבת חמשת הספרים לבעליהם, שמענו ממגיד המישרים הרה"ג רבי מנחם שטיין שליט"א, ששמע את דבר החלום מכלי ראשון, והוסיף: 'מסתבר, שיהודי אשר כל ימיו שמר ונזהר ברכושו שיהא נקי מכל בלל חטא, זיכו אותו משמים להשלים את המשימה ולהשיב חמישה ספרים אחרונים לבעליהם - לאחר מותו!'

וללמדנו בא: לפעמים, אי השבת פריט, חוסר זהירות ברישום מה לווינו ממישהו וחוסר אחריות להשיב - נראים כדברים קטנים ופעוטים. מתברר, שהדברים הכביכול 'קטנים' הללו, יש להם השפעה מכרעת ומרחיקת לכת, בעולם הזה ובעולם הבא. ולא זו בלבד למדנו, אלא שמידה טובה מרובה: יהודי שכל ימיו נזהר בתכלית הזהירות

בממון חברו, מזכים אותו ומסייעים בעדו משמים, להיכנס לגן עדן לאחר שפרע כל חוב, השיב כל הלוואה, כשהוא זך ונקי באמת.

אחים יקרים, הבה נאמץ את המסר ונלמד את הלקח. זהירות בממון הנמצא בידינו, בחפצים המושאלים לנו, בדברים שנראים בעינינו קטנים - זו לא מעלה יתירה, זו חובה מהמעלה הראשונה. הבה ננסה להיזכר אם יש בידינו חוב שלא נפרע, הלוואה שלא שולמה, נזק ישיר או עקיף המוטל עלינו, תרגיל מחוכם שאולי בעזרתו הוצאנו כסף או הנחה -

ונמחר להשיב. וככל שנקפיד שכספנו יהיה טהור מכל נדנוד חטא, ככל שנוודא שרכושנו ברשותנו בתכלית הכשרות והוא באמת שלנו, ככל שנהדר שכל הכסף שבידינו הוא באמת שלנו - כך נזכה שבאור עולם ישמור עלינו שבאמת ניזהר ממגע בכסף שאינו שלנו, וכספנו יהיה נקי ומהודר, ואי"ה גם רב כחול חיים!

הגשם המועדף על פני...

היה זה יום חורפי במיוחד, בטבורו של רחוב רבי עקיבא בבני ברק. באותם ימים לא היתה תחבורה סדירה מירושלים לבני ברק, והנוסעים נסעו באוטובוס מירושלים לתל אביב, ומשם לבני ברק בקו 54. באותו יום נסעו המשגיח הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל והרבנית ע"ה במסלול האמור, בדרכם לשיבת פוניבז'.

כשירדו מהאוטובוס במרכז רחוב רבי עקיבא, גשם עז ניתן על הארץ והדרכים היו מלאות בוץ. הרב והרבנית החלו עושים את דרכם לכיוון הישיבה, מתמודדים עם מזוודות הנגררות ביד אחת, ועם מטריה מתנודדת ברוח ביד השנייה. הם הולכים ומטפסים בדרכם לגבעת ישיבת פוניבז', ואז עוצרת לידם מכונית הדורה.

החלון נפתח, וממנו מציצות פניו של אחד מתלמידי המשגיח לשעבר, שראה את רבו נגרר כך בחוצות העיר, ונחרד. 'אתם בוודאי צריכים להגיע לישיבה', אמר התלמיד מבעד לחלון וכבר זינק החוצה אל הגשם השוצף, 'ייכנסו נא הרב והרבנית, אעמיס גם את המזוודות, ואקח אתכם בבטחה אל היעד!'

'יש לי שאלה!' - הגיב הרב דסלר, שלא ממין העניין. 'נו, ייכנס הרב פנימה, נהיה מוגנים מהגשם בתוככי הרכב, ואז הרב ישאל...' - דחק התלמיד שהלך ונרטב... 'לא ולא, חלילה!' - השיב הרב. 'אני חייב לשאול אותך דווקא לפני שאני נכנס לרכב! אמור לי, הרכב הוא שלך או של המפעל בו אתה עובד, שנתן לך את הרכב לצורכי עבודתך? אתה רשאי בכלל לקחת נוסעים נוספים שלא לצורך העבודה?'

התלמיד השיב על אתר: 'הוא אמנם ניתן לי לצורכי עבודתי, אבל ניתנה לי גם הרשות לקחת עמי נוסעים נוספים. ייכנס נא הרב, הגשם שוטף...'

'אני כבר אכנס. אולי...' - השיב הרב והוסיף לשאול: 'אמור לי רגע, מי שנתן לך את הרשות, הוא הממונה עליך או בעל המפעל בכבודו ובעצמו?'

'אה...', גיחך התלמיד על האפשרות, 'את בעל המפעל לא ראיתי זה עידן ועידנים, ספון הוא בחדרו ובמשרדו הנעול. את הרכב, כמו את רשות השימוש בו, קיבלתי מהממונה עליי!'

'וכי רשאי הממונה לתת אישור להשתמש ברכיבי בעל המפעל? ממונה הוא על עבודתך, הוא לא מונה ממנונה לתת אישורי שימוש ברכיבי של בעל המפעל. לא אוכל לנסוע ברכב, כשבעלי - הבוס של המפעל, לא נתן לך רשות לקחתני בתוכו!'

'אז מה הרב יעשה?!' - ניסה התלמיד לדבר על לב רבו, 'הלא הגשם שוטף מכל עבר, האדמה בוצית. הרב נושא מזוודות כבדות, והוא כבר לא צעיר... איך תסתדרו?!' - ניסה לשכנע.

'אני מודה לך על הרצון הטוב', חייך הרב דסלר, 'אבל אין דבר, באמת. אנחנו נמשיך ברגל. נסתדר!' - חתם הרב את השיחה, והמשיך לשרך רגליו בואכה גבעת הישיבה, מוותר על הטרמפ שהוצע לו בחפץ לב...

את דמותו העילאית של הרב דסלר זצ"ל, בטפסו לגבעת ישיבת פוניבז' בעיצומו של יום גשום, גורר עמו מזוודות כבדות ומסרב להיכנס לטרמפ שיש בו חשש קל של שימוש ברכוש הזולת שלא ברשות - כדאי לנו לדאוג מול עינינו. הסיפור המדהים הזה, המופיע בספר 'יחי ראובן', הוא תמרור אזהרה בוהק ומחמם לב, עד כמה יש להיזהר ולהישמר בכל נדנוד וחשש קל בממון הזולת, עד כמה יש לדאוג ולפקח כדי לוודא שאנו שומרים על ממון הזולת בתכלית.

הבה נאמץ את המסר, נלמד אותו היטב. זהירות מגזל אינה רק זהירות מלהיכנס לביתו של הזולת באישון ליל ולגנוב ממנו כסף או תכשיטים. זהירות של אמת היא זהירות מדוקדקת, זהירות שמוודאת שחלילה וחס לא נכשלנו בנדנוד של שימוש לא ראוי ברכוש הזולת. הבה ניזהר גם אנו כראוי שכל רכושנו ושימושינו ייעשו בלי נדנוד, סיג או בלל של גיפוי גזל קטנים, ונזכה שבאור עולם יטהר עבורנו גם את האוויר והאווירה מכל נגיף או וירוס, ויעטרנו בשפע טובה וברכה!